De Levende Natuur 88 (5):179-185 (1987)

Vangst en herkomst van in Nederland overwinterende ganzen

J. J. Smit & J. Burgers

Door middel van beroepsganzenvangers bleek het mogelijk te zijn om een groot aantal ganzen te ringen, en daardoor terugmeldingen te verkrijgen voor het ontwikkelen van een betrouwbaar beeld van de herkomst en de trekroutes van de verschillende soorten ganzen.

Th. H. W. Mutter RIN

Gevangen Rietganzen onder het net
Caught Bean geese.

Na de vangst worden de tamme lokganzen met behulp van een juk naar de hut gedragen.
After wild geese have been caught, the tame decoys are carried back to the hide by means of a yoke.

Voor een goed beheer van ganzenpopulaties is onder meer kennis noodzakelijk omtrent de ligging van broed- en overwinteringsgebieden en trekroutes, alsmede over de mortaliteit bij de verschillende soorten. Door middel van het ringonderzoek kan die kennis worden verkregen. Bij deze vogelgroep is het echter voor amateur-vangers onmogelijk om voldoende exemplaren voor dit doel in handen te krijgen. Van 1911 (begin van het ringonderzoek) tot 1954 werden dan ook maar enkele ganzen in Nederland geringd. Het lag daarom voor de hand dat, toen de wenselijkheid van ringonderzoek aan ganzen zich in de jaren vijftig aandiende, een andere weg moest worden bewandeld om aan deze vogels te komen. Een uitstekende mogelijkheid hiertoe was aanwezig, doordat Nederland — voor zover bekend als enige land in de wereld — beschikte over beroepsganzenvangers. Het inschakelen van deze specialisten zou grote mogelijkheden bieden. Het zou overigens niet voor het eerst zijn dat er gebruik werd gemaakt van beroepsvangers bij het ringonderzoek. Voor het ringen van zwemeenden waren reeds eerder kooikers ingeschakeld, bij het ringen van kleine vogels vinkers en later bij de Goudplevier *(Pluvialis apricaria)* -ringerij ook de vangers van deze soort.

Vangplaatsen en vangtechniek

Begin 1954 werden de eerste ganzen geleverd door een ganzenvanger. Op dat moment waren er in ons land nog 16 stel slagnetten in gebruik, die voor de consumptie en de laatste jaren ook voor de levende verkoop vingen. De vangst vond toen alleen nog plaats in de wijde omgeving van 's Hertogenbosch niet ver van de Maas, langs de zuidelijke IJsselmeerkust in de omgeving van Bunschoten en Nijkerk, en in Friesland in het gebied tussen Drachten en Leeuwarden. Het betrof het restant van een groep van vele tientallen personen, die in het begin van deze eeuw in een veel groter gebied opereerde. Het door hen gebruikte ganzenslag is vanaf enige jaren voor de Tweede Wereldoorlog langzamerhand gemoderniseerd tot wat het al weer ongeveer twintig jaar is. Hun wijze van vangen, die niet zo zeer is gewijzigd, en hun huidige uitrusting zullen hier in het kort worden geschetst. De traditionele uitrusting is elders reeds beschreven (Smit, 1979).

De vangst vindt plaats in uitgestrekte graslandgebieden, waar aan beide zijden van een slootje van ongeveer 1½ m breedte en evenwijdig daaraan een slagnet wordt gesteld dat van de sloot afslaat bij het dichttrekken (figuur 1). Bij het vangen wordt gewoonlijk slechts één van beide netten gebruikt en wel dat waarbij een groep ganzen is ingevallen. De vanger (in Friesland flapper genaamd) bevindt zich in een houten 'hut' zonder dak en met wanden tot op

De Levende Natuur 88 (5):179-185 (1987)

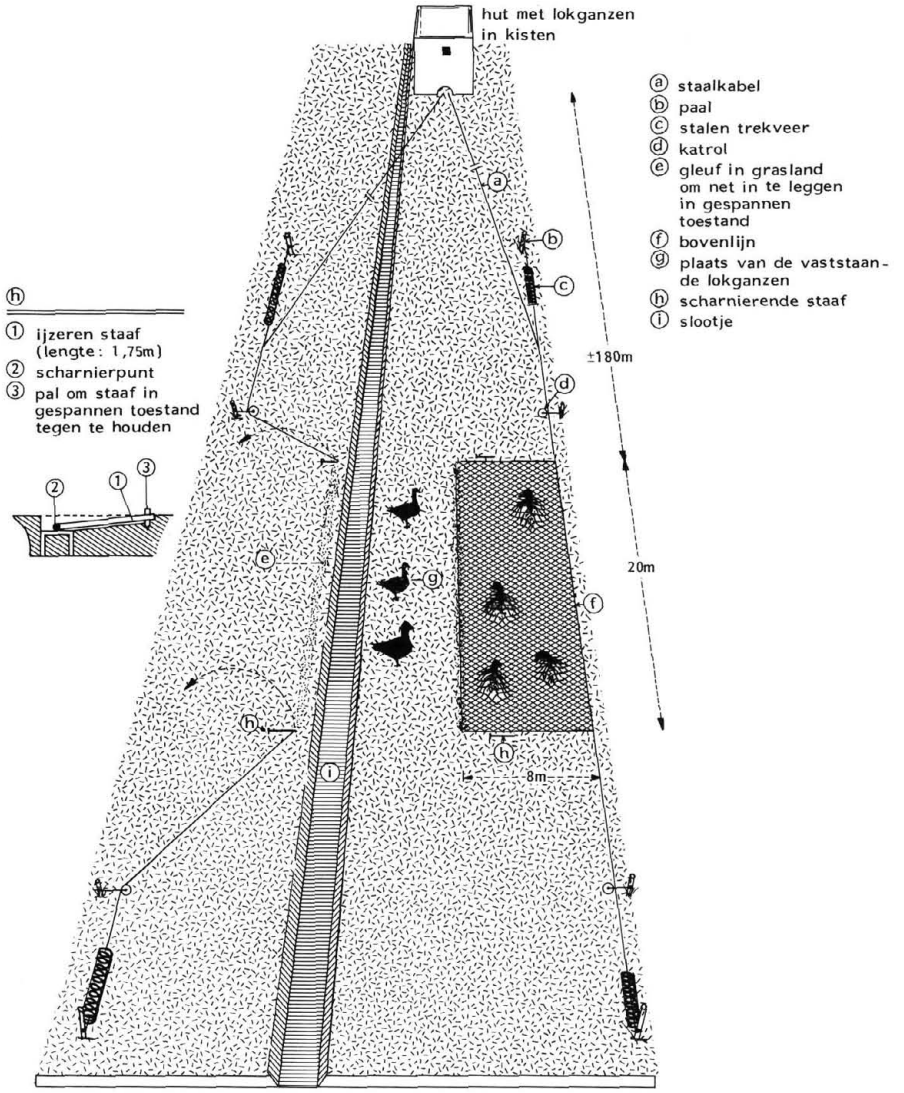
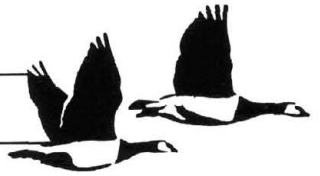

Fig. 1. Het huidige ganzenslag. Links vangklaar, rechts na de vangst.
Design of present goose catching equipment. The net (e) to the left of the ditch (i) is ready to catch, the one to the right (f) has just been released to catch four geese. Live decoys (g) are tethered in between one of the nets and the ditch.

ooghoogte. Deze hut staat op 180-280 m van de netten, dichtbij het slootje. Van daaruit kunnen de netten worden bediend met behulp van een stalen treklijn. Tussen een van de netten en de slootkant worden 2-4 tamme Riet-*(Anser fabalis)* en Kolganzen *(A. albifrons)* aan een kettinkje vastgezet. Deze ganzen zijn van het mannelijk geslacht, genten dus. Verder worden er in de hut aan de genten gepaarde tamme ganzen bewaard en de eventuele jongen van de afgelopen twee jaar. Bij elkaar zijn dat 11-19 vogels. Deze verblijven daar, afhankelijk van de landstreek, in twee lange houten kisten of in draagbare, van latten gemaakte kooien. Wanneer er wilde ganzen zo dicht langs de netten vliegen dat er een kans is om deze te vangen (maximaal ongeveer 300 m afstand en niet hoger dan 50-60 m), laat de vanger enige lokvogels over de rand van de hut los, waarna zij naar hun verwanten bij het net vliegen. Op de wilde ganzen maakt de aanblik van deze vliegende lokkers en ook hun geroep een geruststellende indruk, waardoor deze kunnen worden aangelokt. Doet zich het geval voor dat de wilde vogels bijdraaien, dan worden er wat meer lokganzen uitgegooid. Dikwijls zijn bij elkaar 6-9 vogels voldoende. Men zorgt er daarbij voor dat een deel van de zogenaamde vliegers indien mogelijk van dezelfde soort is als de naderende ganzen. Het moment van loslaten, de keuze van de lokganzen en het aantal kunnen van grote invloed zijn op het gedrag van de naderende wilde ganzen. Vallen deze in, dan komen zij meestal op verscheidene tientallen meters van een van de netten aan de grond om daar, als alles vlot verloopt, binnen een minuut of twintig al grazend heen te wandelen op weg naar de tamme ganzen. Om deze te bereiken, moeten zij echter een door het net bestreken stuk land passeren. De vanger, verdekt opgesteld in de hut, kan aan rechtop geplaatste zoden bij het net vaststellen of de ganzen zich op de plek bevinden die door het net wordt bestreken. Als dat bij voldoende vogels het geval is, trekt hij aan de lijn, waardoor de staven onder de pallen vandaan komen en het net dichtslaat over de wilde ganzen. Tijdens het dichtslaan vliegt de bovenlijn, waaraan een lange zijde van het net vastzit, uit de groef op de top van de staven wanneer deze tijdens het omslaan het hoogste punt zijn gepasseerd, en vormt dan met het verlengde één rechte lijn (figuur 1). De andere lange zijde van het net blijft met pennen aan de grond vastzitten. Wanneer de buit onder het net vandaan is gehaald, worden de vrij rondlopende tamme lokganzen opgevangen bij de vaststaande genten en wordt het net weer vangklaar gemaakt (met twee man in ongeveer een half uur). Vervolgens worden de opgevangen lokganzen teruggesjouwd naar de hut in twee kooien aan een juk. Het weer vangklaar maken van het uitgeslagen nylonnet betekent dat de bovenlijn met het eraan verbonden net weer moet worden teruggetrokken en in de groef in de top van beide staven moet worden gelegd. Deze staven, met een veer in het scharnierpunt, zijn hiertoe teruggeslagen en vastgezet. Het net wordt daarna geplooid in een in het land gegraven sleuf gelegd, en de staven onder de pallen getrokken, zodat deze niet vanzelf weer kunnen omslaan door de spanning die erop is komen te staan. Deze spanning is niet alleen afkomstig van de veren in het scharnierpunt van de staven, maar ook van een ongeveer 6 m lange rij trekveren die in het verlengde van de bovenlijn is aangebracht. Tenslotte wordt het met vers gras gecamoufleerd.

De vangst vindt behalve met dichte mist of storm onder alle weersomstandigheden plaats, zolang er maar voldoende daglicht is. De moderne landbouw zorgt dikwijls voor meer moeilijkheden dan het weer. Door de toegenomen ontsluiting is er namelijk veel meer onrust in de polders; het uitrijden van mest bijvoorbeeld doet in bepaalde gebieden menige vangkans verloren gaan. Verder worden de boeren steeds minder tolerant ten opzichte van de beschadigingen aan de grasmat die de vangerij tijdelijk meebrengt. Ook bevatten de

De Levende Natuur 88 (5):179-185 (1987)

sloten tegenwoordig geen of onvoldoende water, zodat de vanger meer op zijn improvisatie-talent is aangewezen bij de watervoorziening van zijn lokkers. Het is echter niet alleen de landbouw die de vangst steeds meer bemoeilijkt. De jacht op ganzen met geweer en lokvogels bijvoorbeeld heeft een steeds grotere vlucht genomen, waardoor er af en toe conflicten plaatsvinden met jagers over de vangplekken. Tenslotte heeft in sommige gebieden het oefenen met zeer laagvliegende helicopters dikwijls een sterk nadelig effect op de vangerij.

Buiten het vangseizoen wordt er aan de selectie van de lokganzen gewerkt, want die is van groot gewicht voor een goed vangresultaat. Het is namelijk noodzakelijk de lokganzen te laten broeden voor de vervanging van de gestorven dieren en van de voor het vangbedrijf afgekeurde vogels. Wilde ganzen zijn namelijk zelfs na jarenlange gevangenschap onbruikbaar als lokvogel en worden dan ook nooit voor dat doel gebruikt. Op enkele uitzonderingen na, waar de tamme ganzen zomers nog vrij rondvliegen en broeden, worden deze vogels buiten het vangseizoen in een omheinde ruimte gehouden, waaruit ze niet kunnen wegvliegen. Het vangen van ganzen vereist behalve vakmanschap, zeer veel geduld, nauwgezetheid, een scherpe blik en een gehard lichaam.

Vangseizoen en aantallen vangers

De vangers waren toen het ringonderzoek aan ganzen begon, gewoon om tussen eind november en half december het veld in te gaan, waar zij wettelijk tot 1 februari mochten vangen voor consumptie e.d. Hen werd door het instituut behalve een premie voor elke geleverde gans, ook een ringvergunning aangeboden. Deze zou een geldigheid krijgen die hen in staat stelde tot het einde van de winter in het veld te blijven met de netten, namelijk tot eind februari of in sommige jaren zelfs tot half maart. De premie was ongeveer gelijk aan de poelierprijs. Nadat een Bunschoter vanger begin 1954 de eerste ganzen had geleverd, volgde in het seizoen 1954/55 een Brabantse vanger en de volgende twee seizoenen nog enkele vangers uit die provincie. De eerste Friese vanger zegde zijn medewerking toe in het seizoen 1957/58. Tenslotte werden in het vangseizoen 1959/60 de negen overige vangers ingeschakeld. Dat betekende bij elkaar 17 ganzenslagen. In de loop der jaren zijn echter verscheidene vangers afgevallen, zodat er in het seizoen 1986/87 nog negen vanginstallaties voor het ringonderzoek werkten (twee in Friesland, vier in Utrecht/Gelderland en drie in Noord-Brabant).

Organisatie ringonderzoek

In 1954 werd slechts een zeer bescheiden aantal ganzen geringd, maar al spoedig steeg het aantal fors en vanaf 1959/60, toen alle 17 vangers waren ingeschakeld, zelfs boven de duizend per jaar om daar in de jaren erna meestal boven te blijven. De verwerking van de grote aantallen aangeboden ganzen heeft uiteraard steeds enige organisatie gevergd. Van ganzen die zijn gevangen in de omgeving van 's Hertogenbosch en van Bunschoten-Nijkerk, worden de gewenste gegevens genoteerd door medewerkers van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN), die de vogels daarna geringd loslaten. De vangers nemen hiertoe de dagvangst 's avonds mee naar huis, waar de dieren voorzien van water en voer in een hok worden bewaard. Het RIN wordt daarna telefonisch in kennis gesteld van de vangst, zodat de vogels afhankelijk van de gevangen aantallen in die regio de volgende dag of na uiterlijk enige dagen worden vrijgelaten. Uiteraard worden op zo'n dag de vangers ook in het veld bezocht om tevens de eventueel pas gevangen ganzen te ringen.

Door de veel grotere afstand vanaf Arnhem was het echter onmogelijk om het ringen in Friesland ook door RIN-medewerkers zelf te laten verrichten. Daarom werd in het seizoen 1957/58 direct al om hulp gevraagd bij de Rijkspolitie en een seizoen later tevens bij het Staatsbosbeheer. Elk van deze instanties was toen bereid om daar een of meer vangers voor zijn rekening te nemen. Deze werkwijze functioneerde niet overal optimaal, zodat later het Staatsbosbeheer al het ringwerk op zich nam. De werkwijze in Friesland wijkt in zoverre af van die elders in het land, dat het daar nog vertrouwd is om de buit 's nachts in de hut te houden, waar deze dan later ook wordt geringd. Elders is al verscheidene keren gebleken dat men zelfs de lokganzen's nachts niet meer veilig in afgesloten kisten in de hut kan houden.

De vangers hadden in de open jachttijd (tot 1 februari) aanvankelijk het recht om met de bejaagbare ganzesoorten te doen wat zij wilden; een groter of kleiner deel van de buit werd dan ook niet voor het ringonderzoek bestemd. Toch noopte een te omvangrijke levering van Kolganzen vanaf het seizoen 1965/66 tot beperkende maatregelen voor die soort. Vanaf 1970 dwong de nog toenemende stroom ganzen van verschillende soorten ook tot het staken van de vangerij voor het ringonderzoek op 31 januari. Toen er met ingang van het seizoen 1978/79 een wettelijk verbod kwam om ganzen voor andere dan wetenschappelijke doeleinden met netten te vangen, werd het aanbod van ganzen voor het ringonderzoek uiteraard weer wat groter, wat tot een verdere inperking van de vangst leidde. Er werd toen een grens gesteld aan het aantal ganzen dat elke vanger mocht buitmaken. Dat aantal bedroeg 200 vogels, hetgeen overigens maar door een minderheid van de vangers wordt gehaald. Ondanks deze beperkingen wordt de vangst van ganzen met hartstocht bedreven, vroeger in hoofdzaak om een boterham te verdienen in de maanden dat er weinig of geen ander werk was en tegenwoordig alleen voor de sport, terwijl de kosten niet eens altijd worden gedekt.

Aantallen ganzen

Sinds de winter van 1953/54 zijn er in totaal 35.553 ganzen geringd. De resultaten van 33 seizoenen ringwerk worden

Tabel 1. Aantallen geringde ganzen in 1953/54-1985/86.
Numbers of geese ringed during 1953/54-1985/86.

Soort	Species	n
Kolgans	*Anser albifrons*	16671
Rietgans	*A. fabalis*	13064
Kleine rietgans	*A. brachyrhynchus*	1491
Dwerggans	*A. erythropus*	1
Grauwe gans	*A. anser*	40
Canadese gans	*Branta canadensis*	9
Brandgans	*B. leucopsis*	4269
Rotgans	*B. bernicla*	4
Roodhalsgans	*B. ruficollis*	2
Hybride		2
Totaal		35553

De Levende Natuur 88 (5):179-185 (1987)

in tabel 1 weergegeven, waarin van alle soorten de geringde aantallen staan vermeld. Van 1981/82-1985/86 zijn er per seizoen gemiddeld 1229 ganzen geringd, te weten 489 Kolganzen, 570 Rietganzen, 62 Kleine rietganzen *(A. brachyrhynchus)*, 2 Grauwe ganzen *(A. anser)* en 105 Brandganzen *(Branta leucopsis)*. Slechts incidenteel werden enkele Canadese ganzen *(B. canadensis)* en Rotganzen *(B. bernicla)* gevangen. Een veelvuldig doortrekkende soort als de Grauwe gans blijkt slechts een te verwaarlozen deel van de buit uit te maken, doordat de vangers alleen in de wintermaanden in het veld staan en hun lokkers deze soort in het algemeen ook niet aantrekken.

De samenstelling van de buit varieert per vanggebied. Figuur 2 toont de procentuele verdeling van de soorten in de totale buit per vanggebied gedurende de seizoenen 1981/82-1985/86. De Friese vangers blijken onmisbaar voor de vangst van Kleine rietganzen en Brandganzen, terwijl zij ook een belangrijk aandeel hebben in de Kolganzenvangst. In het Utrechts/Gelderse gebied is zowel de Rietganzen- als de Kolganzen-vangst belangrijk. Voor de Rietgans neemt dat gebied ongeveer een tussenpositie in tussen Friesland en Noord-Brabant. In deze laatste provincie is namelijk de Rietganzen-vangst van sterk overwegende betekenis. De verdeling is uiteraard geen geheel betrouwbare weerspiegeling van het voorkomen van de soorten in de provincies, omdat de vangplek ook van invloed is, het aantal soorten lokganzen tot twee is beperkt en de vangbaarheid van elke soort niet geheel gelijk is. Bovendien komt er in Friesland enige specialisatie voor op de vangst van Kleine riet- en Brandganzen ten koste van Kolganzen.

Verdeling van de terugmeldingen over de verschillende gebieden

De kans dat een geringde gans wordt teruggemeld, is afhankelijk van een groot aantal factoren. In gebieden waar veel ganzen voorkomen, veel mensen wonen en veel op ganzen wordt gejaagd, is de kans het grootst. Nederland voldoet ruimschoots aan al deze voorwaarden. Wanneer wij Europa en het aansluitende deel van Azië in zes gebieden verdelen, blijkt Nederland bij de vier meest geringde soorten een groot aandeel te hebben in het aantal teruggemelde ganzen (gearceerd gedeelte kolommen in figuur 3). Bij de Kleine rietgans komen de terugmeldingen alleen uit West- en Noord-Europa (1, 3). Alleen Kol- en Rietganzen worden gemeld uit Midden-Europa (2). Voor geen van de in Nederland geringde soorten is Zuid- en ZO-Europa (4) van groot belang. Brand- en Kleine rietganzen overwinteren daar niet en van de andere in ons land geringde soorten wordt slechts een gering percentage uit dit gebied gemeld. De USSR (5) levert voor drie van de vier soorten veel terugmeldingen op. Het overgrote deel van de terugmeldingen betreft geschoten ganzen, waardoor gebieden met een hoge jachtdruk onevenredig veel terugmeldingen opleveren. Slechts in combinatie met tellingen kunnen juiste conclusies getrokken worden over de reële betekenis van de verblijfplaatsen en van de werkelijke trekgewoonten.

Waar de vier ganzesoorten in de verschillende jaargetijden worden teruggemeld, en dus meestal zijn geschoten, blijkt uit figuur 4. Van belang is te we-

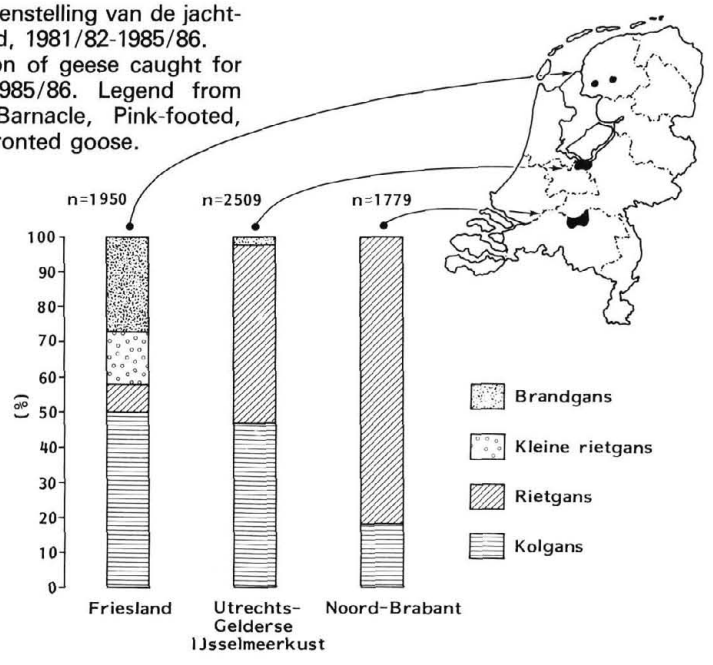
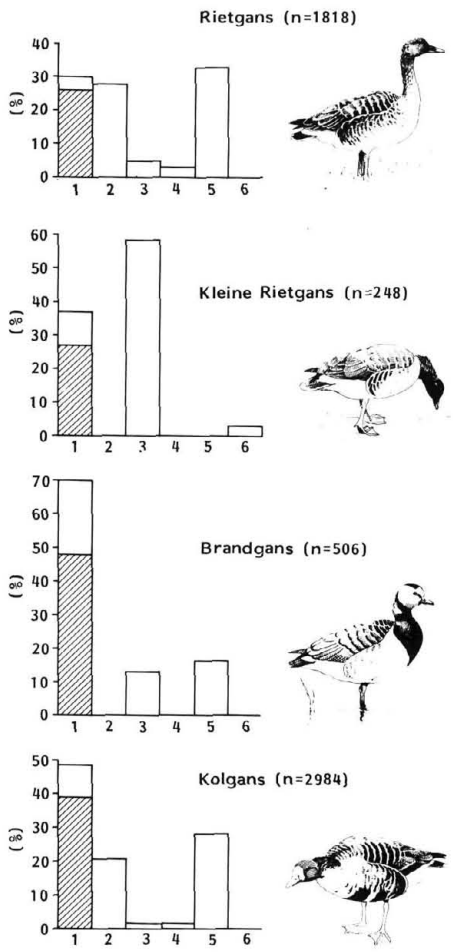

Fig. 2. Soortensamenstelling van de jachtbuit per vanggebied, 1981/82-1985/86.
Regional distribution of geese caught for ringing, 1981/82-1985/86. Legend from top to bottom: Barnacle, Pink-footed, Bean, and White-fronted goose.

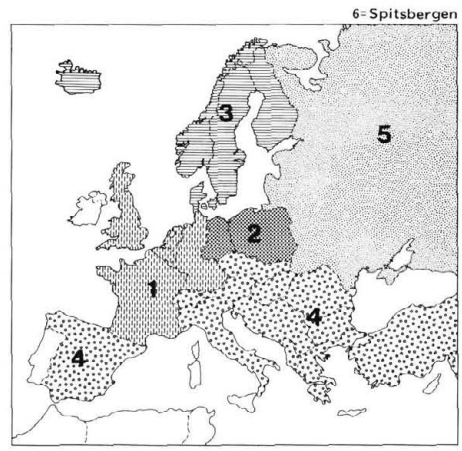

Fig. 3. Procentuele verdeling van de terugmeldingen over gebieden (1-6) per ganzesoort (gearceerde deel kolom 1 terugmeldingen in Nederland). De getallen op de horizontale as verwijzen naar de aangegeven gebieden van het kaartje.
Distribution (percentages) of recoveries over areas 1-6 (see map). Hatched columns: recoveries from The Netherlands. From top to bottom: Bean, Pink-footed, Barnacle, and White-fronted goose.

De Levende Natuur 88 (5):179-185 (1987)

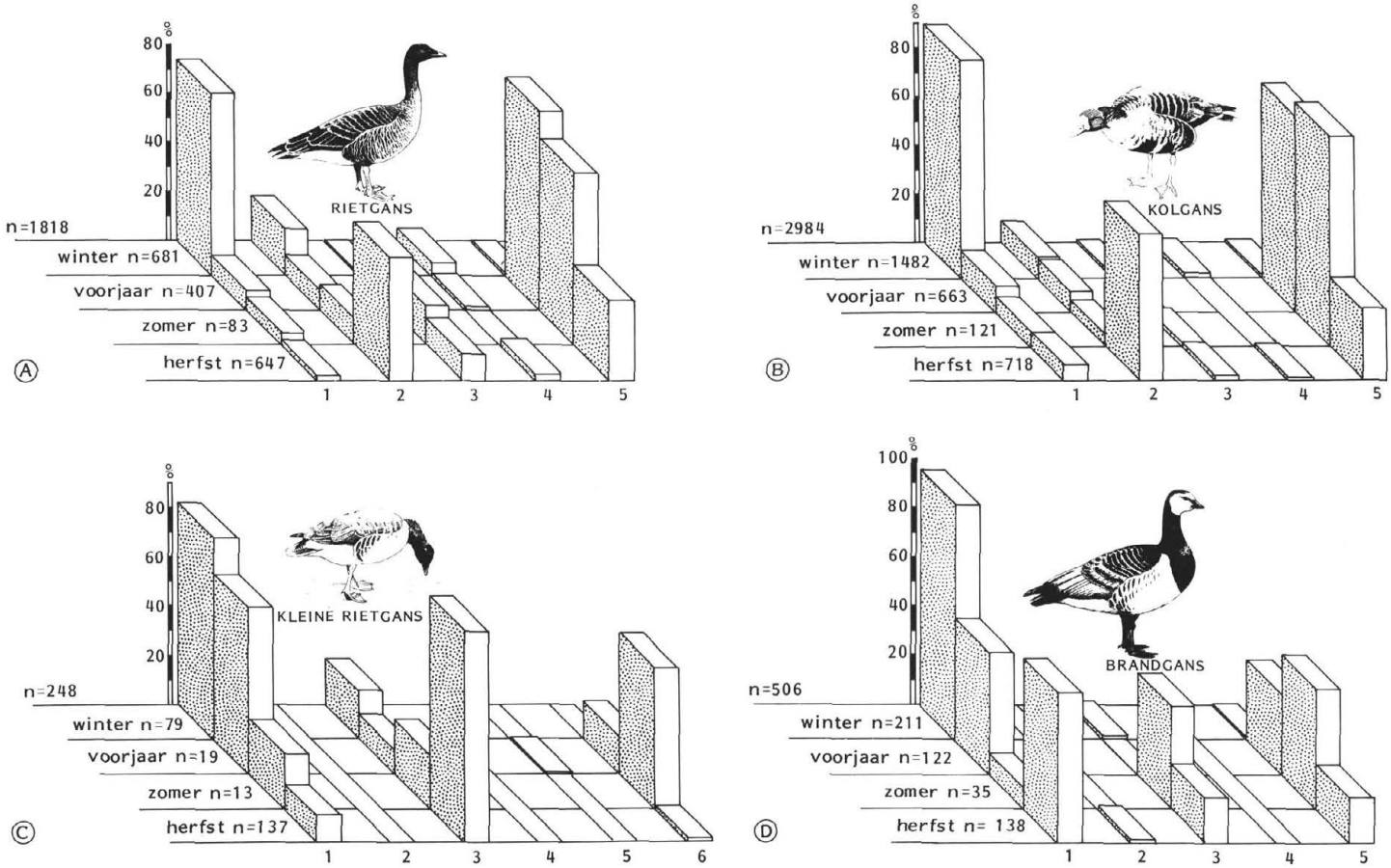

Fig. 4. Procentuele verdeling van de terugmeldingen over de seizoenen en gescheiden naar gebied (1-6, zie figuur 3).
Distribution of recoveries per season (winter, spring, summer, autumn) over areas (1-6, see figure 3). A = Bean goose, B = White-fronted goose, C = Pink-footed goose, D = Barnacle goose.

ten dat de voorjaarsjacht op ganzen gedurende een groot deel van de onderzoekperiode nog was toegestaan in de USSR (5). Bij de Rietgans valt dadelijk op dat de soort in drie van de vier seizoenen in de USSR verblijft, maar in de rest van het jaar uit het relatief kleine West-Europa (1) wordt teruggemeld. Tijdens de herfst blijven zij enige tijd in Midden-Europa (2) hangen. De terugtrek naar het broedgebied verloopt mogelijk sneller dan de herfsttrek naar de overwinteringsgebieden. De terugmeldingen van de Kleine rietgans geven een heel ander beeld. De meeste meldingen komen in de herfst uit Noord-Europa (3), met name uit Denemarken. Ook bij deze soort blijkt West-Europa en in het bijzonder Nederland in de winter en het vroege voorjaar van groot belang. De broedgebieden van de in ons land geringde Kleine rietganzen liggen op Spitsbergen (6).

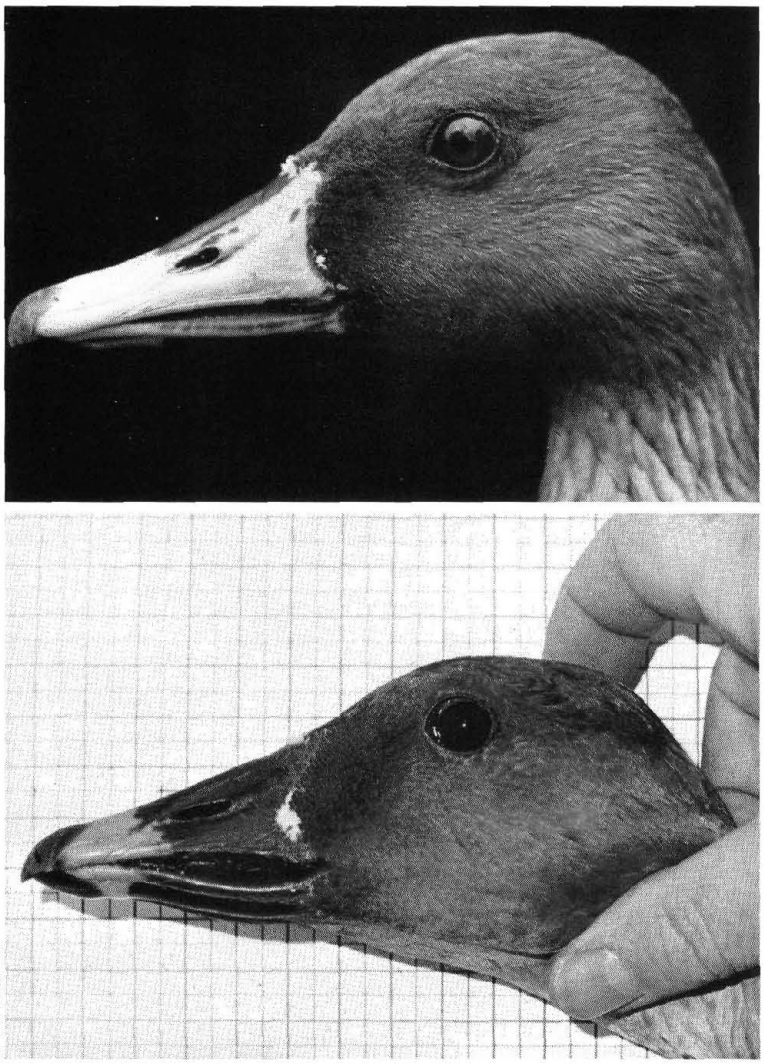
Ruim 90% van de wintermeldingen van de Kolgans komt uit West-Europa. Tijdens de herfst verloopt de trek vanuit de USSR via Midden-Europa. In het voorjaar en de zomer komen vrijwel alle terugmeldingen uit de USSR. Brandganzen vertonen een trek die via Noord-Europa, met name Zuid-Zweden, loopt en niet via Midden-Europa. Bij deze soort is de invloed van de jacht op de terugmeldingskans minder groot, omdat de soort in de meeste landen geen jachtvogel meer was tijdens de onderzoekperiode.

Ligging van de broedgebieden

Terugmeldingen uit het broedseizoen geven een beeld waar de herkomstgebieden van de verschillende soorten liggen. Het begin van het broedseizoen is afhankelijk van de plaats waar de verschillende soorten voorkomen. Naarmate deze noorderlijker broeden, beginnen de vogels later met het leggen van de eieren (Owen, 1980). Bij het vaststellen van de exacte broedgebieden uit het terugmeldingsmateriaal werd de terugmeldingsperiode zo gekozen dat met zekerheid kon worden aangenomen dat deze binnen de broedtijd van de betreffende soort viel.

Al meer dan een eeuw heerst er verwarring over het wel of niet bestaan van bepaalde ondersoorten van de Rietgans (Huyskens, 1986). Thans wordt algemeen aanvaard dat er in Nederland twee typen Rietganzen regelmatig voorkomen, namelijk *A. f. fabalis* en *A. f. rossicus*. Bij het ringen van Rietganzen werd door ons speciale aandacht aan dit probleem geschonken. Er werden op grond van uiterlijke kenmerken twee typen beschreven: (1) de vaak grotere ganzen met lange, slanke, vooral gele snavel (type 1) en (2) de vaak kleinere ganzen met korte, dikke, vooral zwarte snavel (type 2) (figuur 5). Volgens verschillende auteurs (Johansen, 1945; Roselaar, 1977) broeden de ganzen van het type 1 (door hen *fabalis* genoemd) in de taiga-zone van Fenno-Scandinavië en de USSR tot aan het Oeralgebergte en de ganzen van het type 2 (*rossicus*) in de smalle toendra-gordel tot ver in het Aziatische deel van de USSR. Ganzen van het *fabalis*-type ten oosten van het Oeralgebergte zouden tot de ondersoort *A. f. johanseni* behoren (Delacour, 1951). Uit figuur 6 blijkt dat de in de winter in Nederland geringde Rietganzen in de periode 26 mei-1 juli alle uit de USSR zijn teruggemeld. De twee

De Levende Natuur 88 (5):179-185 (1987)

R. van Beek RIN

door ons beschreven typen blijken duidelijk gescheiden te broeden. Type 2 *(rossicus)* bevolkt de toendra-zone tot aan het Oeralgebergte. Er zijn tot nu toe vrijwel geen toendraganzen uit het gebied ten oosten hiervan teruggemeld. Verrassend is dat de ganzen van het type 1 *(fabalis)* zonder uitzondering zijn teruggemeld in het vermeende broedgebied van de ondersoort *johanseni*. Hierdoor dient aan het bestaan van deze ondersoort in het Westsiberisch Laagland te worden getwijfeld. Dat er geen terugmeldingen zijn van *fabalis* uit Scandinavië en de USSR ten westen van de Oeral, wil niet zeggen dat deze ondersoort er niet voorkomt.

Op grond van uiterlijk en duidelijk van de andere Rietganzen gescheiden broed- en overwinteringsgebieden wordt aan de Kleine rietgans de status van aparte soort toegekend. De populatie die op Groenland en IJsland broedt, overwintert op de Britse eilanden. Kleine rietganzen die in ons land overwinteren, broeden op Spitsbergen (figuur 6).

Fig. 5. Rietgans, type 1 (boven) en type 2 (onder). Bean goose, type 1 (top) and type 2 (bottom).

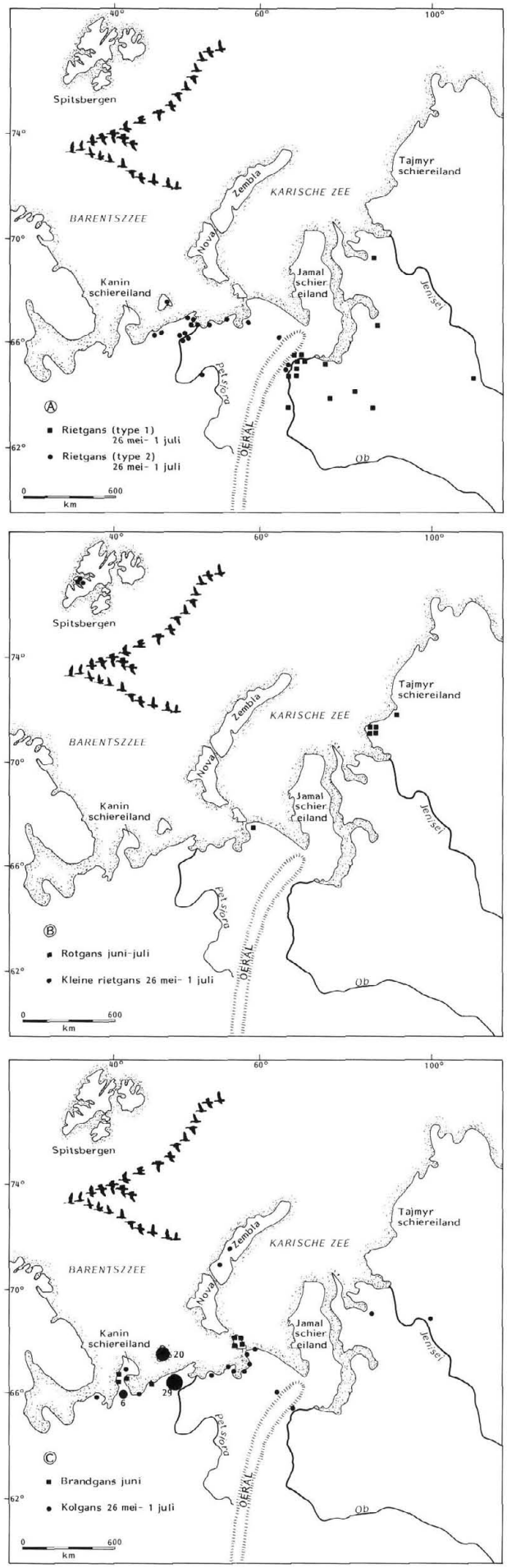

Fig. 6. Vindplaatsen van vers dood teruggemelde ganzen in de broedtijd. Recovery sites of geese during the breeding season (freshly killed birds only). Top: Bean goose (squares type 1, dots type 2), middle: Pink-footed goose (dots) and Brent-goose (squares), bottom: Barnacle goose (squares) and White-fronted goose (dots).

J. van Osch RIN

Het loslaten van een geringde Rietgans bij de hut.
Release of a ringed Bean goose near the hide.

Nederland neemt, aangezien een groot deel van deze populatie in ons land overwintert, een bijzondere plaats in de jaarcyclus in en draagt daardoor mede een grote verantwoordelijkheid voor het voortbestaan ervan.

Kolganzen broeden volgens Bauer & Glutz von Blotzheim (1968) in de arctische toendra van de USSR vanaf het Kanin-schiereiland oostwaarts tot aan de rivier Kolyma (150° O.L.). Vrijwel alle in ons land geringde Kolganzen komen uit het relatief kleine deel ten westen van het Oeralgebergte. De grootste concentraties bevinden zich in de toendra's van het Kanin-schiereiland, langs de Timankust en van de Petsjorabaai. De twee meest oostelijke meldingen komen van de benedenloop van de Taz en Jenisej. De Kolganzen die volgens de literatuur ten oosten van dit gebied broeden, komen blijkbaar niet in ons land, maar overwinteren waarschijnlijk in de omgeving van de Kaspische Zee (Owen, 1980).

De in Nederland overwinterende Brandganzen behoren alle tot de Russische populatie. Brandganzen die op Groenland en Spitsbergen broeden, verblijven in de winter op de Britse eilanden. De Russische populatie trekt via Zuid-Scandinavië naar West-Duitsland en Nederland. Het broedgebied van deze soort ligt vrij noordelijk. De broedplaatsen liggen altijd dichtbij zee en bij voorkeur op rotsachtige hellingen (Uspenski, 1965). Alle terugmeldingen uit de tweede helft van juni komen van het eiland Wajgatsj. De terugmeldingen van het Kanin-schiereiland en die van de Timankust betreffen waarschijnlijk verlate doortrekkers. Tot nu toe zijn er geen meldingen van Nova Zembla, hoewel zij daar met zekerheid broeden (Bauer & Glutz von Blotzheim, 1968).

Hoewel er slechts vier Rotganzen door ganzenvangers als toevallige bijvangst werden bemachtigd, is er door het gebruik van kleurringen in het kader van het Rotganzen-onderzoek (Spaans, 1987) toch iets bekend over de broedgebieden. Er zijn zes meldingen uit de broedtijd, waarvan vijf uit de buurt van Dikson op het Schiereiland Tajmyr.

Literatuur

Bauer, K. M. & U. N. Glutz von Blotzheim, 1968. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 2. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt.

Delacour, J., 1951. Taxonomic notes on the Bean geese, *Anser fabalis* Lath. Ardea 39: 135-142.

Huyskens, P. R. G., 1986. Het Europese Rietganzenprobleem *Anser fabalis*. Oriolus 52: 105-256.

Johansen, H., 1945. Om racer af Saedgaas. Dansk ornithologisk Forenings Tidsskrift 39: 106-127.

Owen, M., 1980. Wild geese of the world. Batsford, London.

Roselaar, C. S., 1977. De geografische variatie van de Rietgans. Watervogels 2: 61-68.

Smit, J. J., 1979. Vogelvangst in de hooilanden. In: L. M. J. van den Bergh et al. (red.), Vogels van de Grote Rivieren, p. 44-54. Spectrum, Utrecht.

Spaans, B., 1987. Met de Texelse Rotganzen op reis. De Levende Natuur 88: 194-199.

Uspenski, S. M., 1965. Die Wildgänse Nordeurasiens. Ziemsen, Wittenberg.

Summary

Capture and origin of wild geese wintering in The Netherlands

Ringing of geese in The Netherlands started in 1954, using the last commercial goose-netters still active at that time. Geese are caught with special clap nets (fig. 1) and flying decoys carefully selected from young of captive birds. The maximum number of co-operating goose-netters amounted to 17 and the number nowadays amounts to 9. Goose-catchers are concentrated in Friesland, Utrecht/Gelderland, and Noord-Brabant. For practical reasons, measures were taken to limit the number captured annually to 1000-1500 birds. In 1954-86, 35,553 geese in nine species have been caught (tab. 1). The relative species composition of geese caught in the three catching areas in 1981/82-1985/86 is given in figure 2.

Many geese have been recovered in The Netherlands (fig. 3, hatched part of columns). The USSR constitutes an important recovery area for White-fronted *(Anser albifrons)*, Bean *(A. fabalis)*, and Barnacle geese *(Branta leucopsis)* wintering in The Netherlands. Figure 4 shows the seasonal distribution of the recoveries over the six areas distinguished. Two types of Bean geese were distinguished in the catches. Type 1 consisted of the larger birds with long, slender, and predominantly yellow bills *(A. f. fabalis)*, type 2 of the smaller birds with short, thick, and predominantly black bills *(A. f. rossicus)* (fig. 5). During the breeding season, *rossicus*-type birds have been recovered almost exclusively from the tundra zone west of the Ural mountain chain. The *fabalis*-type birds have been recovered from the West Siberian Lowland east of the Ural, the supposed breeding area of *A. f. johanseni* (fig. 6).

J. J. Smit & J. Burgers,
Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201,
6800 HB Arnhem.